

tekst

CHRISTOPHE VAN GERREWEY

De Open Oproep is een selectieprocedure waarbij de Vlaams Bouwmeester de publieke opdrachtgever bijstaat in zijn zoektocht naar een kwalitatieve ontwerper.

Op de site van de Waalse Krook komt een kennis- en cultuurcentrum met een bibliotheek en een centrum voor nieuwe media. Wil Gent zich daarvoor in een groots architectuuravontuur storten of maakt de bibliotheektypologie een pas op de plaats?

© TIM VAN DE VELDE

© TIM VAN DE VELDE

PLAATS Bouwblok tussen Lammerstraat, Walpoortstraat en Schelde, Gent

BOUWHEER Waalse Krook

OPDRACHT OPEN OPROEP de volledige studieopdracht voor de opmaak van een masterplan voor de site Waalse Krook en de realisatie van een kennis- en cultuurcentrum, met daarin geïntegreerd een bibliotheek voor de toekomst en een centrum voor nieuwe media

ONTWERPTEAMS

- Schmidt Hammer Lassen Architects, Londen
- Toyo Ito & Associates, Architects, Tokyo
- THV Mateus – Beel, Lissabon – Gent
- Van Berkel & Bos UN Studio, Amsterdam
- TV RCR Aranda Pigem Vilalta Arquitectes – Coussée & Goris architectenvennootschap, Girona – Gent [laureaat]

BUDGET 64.457.742 euro (incl. btw en erelonen)

PROCEDURE 2009-2010

UITVOERING 2010-2013

© TIM VAN DE VELDE

Veel leesplezier

De geschiedenis ontrolt zich als het dominospel van de architectuur: een voor een vallen oude gebouwen omver, en niemand weet hoe ze weer overeind moeten komen. Zo zijn achtereenvolgens de kerk, het huis, het theater, het gerechtsgebouw en het museum losgeweekt van hun oorspronkelijke en vanzelfsprekende vorm. Elk gebouw kan stilaan om het even welke aanblik dragen. Om die chaos tegemoet te treden, is de mythe van de architect, van zijn creativiteit en zijn singuliere ontwerpopdracht, in het leven geroepen.

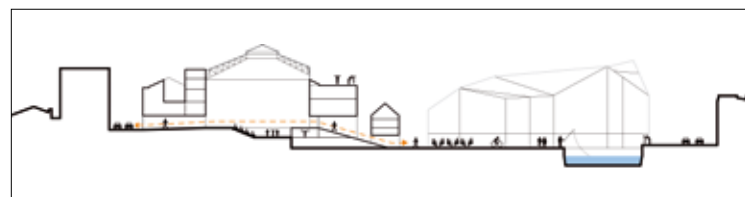
Het voorlopig laatste steentje dat onderuit ligt, is waarschijnlijk dat van de bibliotheek. Iedereen lijkt het erover eens dat bibliotheken nog nodig zijn. Maar langs de andere kant wordt er steeds minder – of toch zeker minder divers – gelezen. Boeken zijn gedigitaliseerd en kunnen op een scherm doorbladerd worden. In een bibliotheek gaan zitten is saai, tijdrovend en onnuttig. Waarom nog bibliotheken bouwen? En hoe zou het lichaam en de huid van die bibliotheek er uit moeten zien, als al haar oorspronkelijke activiteiten als organen zijn weggenomen of door prothesen zijn vervangen?

In het geval van Gent en de site van de Waalse Krook, is het niet moeilijk om cynisch te doen over de reden van de bouw van deze “bibliotheek en centrum voor nieuwe media van de eenentwintigste eeuw”, zoals de wedstrijdomschrijving het bepaalt. De bibliotheek verrijst op de Waalse Krook omdat het even legendarische als jammerlijke Muziekforum er nooit zal

komen – ter compensatie, als het ware. Het neemt niet weg dat de site van de Waalse Krook en het oude Wintercircus tot vandaag in het centrum van Gent een totaal vervallen en ongebruikte plek blijft. Langs de andere kant is de huidige Gentse stadsbibliotheek misschien nooit aantrekkelijk geweest, maar ze functioneert wel. Alsof het probleem van de hedendaagse (laat staan toekomstige) bibliotheek nog niet groot genoeg is, worden de architecten hier dus geconfronteerd met processen als citymarketing, het verlangen naar een spectaculair ‘landmark’ en de reflexmatige vraag naar duurzaamheid, laagdrempeligheid, gezelligheid, sociabiliteit en consensus.

Het eerste bureau dat aantreedt voor deze Open Oproep voor de Waalse Krook, is het Deense Schmidt Hammer Lassen Architects. Hun ontwerp is een verzameling van overdekte en gestapelde pleinen en straatjes, die met elkaar verbonden zijn door één grote centrale vide. Het gebouw past op een simpele manier in de omgeving, doordat het als een sculpturaal blok wordt ingedeukt of bijgeschaafd. De architecten verhullen niet waar het hen om te doen is: een hedendaagse bibliotheek moet, zo zeggen ze, vooral veel mensen bij elkaar brengen. De moderne bibliotheek heeft op die manier één belangrijke concurrent: het shoppingcentrum. Dat mag dan wel een lucide opmerking lijken, het maakt het ontwerp van Schmidt Hammer Lassen nog niet waardevol. Hun bibliotheek en mediacentrum deelt inderdaad veel eigenschappen met een shopping mall:

Het ontwerp van Schmidt Hammer Lassen Architects is een verzameling van overdekte en gestapelde pleinen en straatjes, die met elkaar verbonden zijn door één grote centrale vide

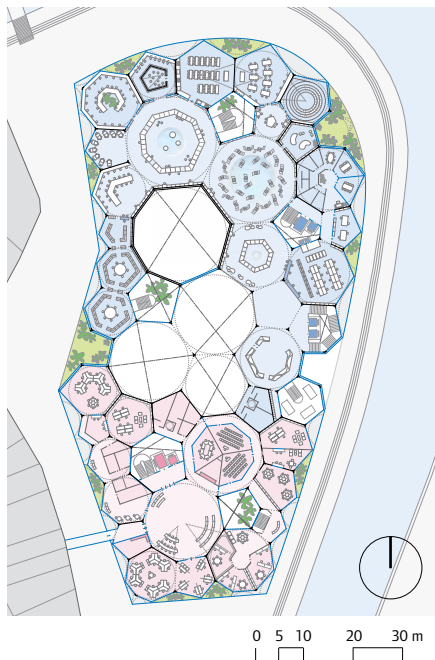
Het ontwerp van UN Studio zet in op 'transparantie' en 'toegankelijkheid': de architecten stellen een futuristisch spektakelgebouw voor met vloeiende witte lijnen en veel 'dynamiek'

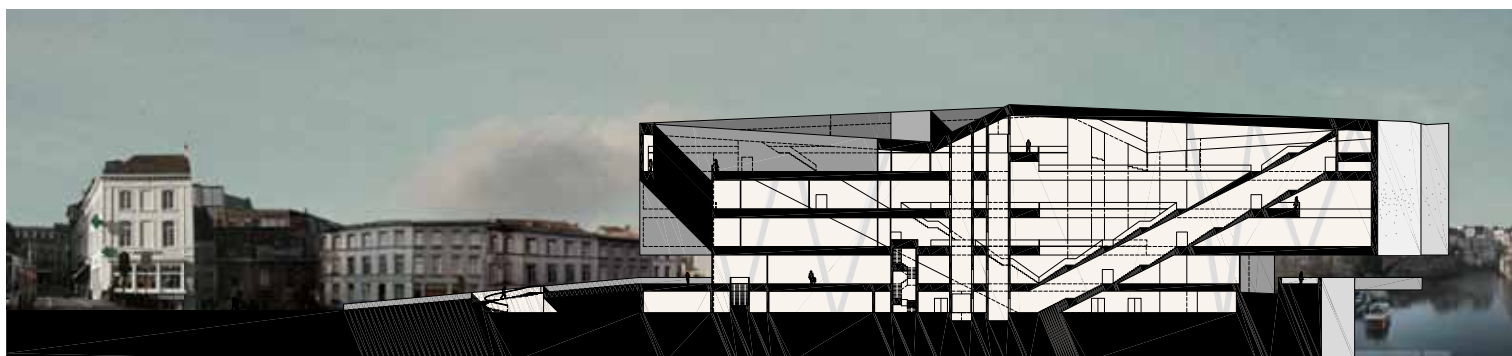

veel circulatieruimte, open vloeren, een toegankelijke vide, een massieve maar vriendelijke en attractieve aanwezigheid in de stad. Het is echter maar de vraag waarom men dit gebouw zou bezoeken. Er wordt niets verkocht, rondhangen of koffie drinken kan men overal, en het plezier van de lectuur of de waarde van kennis is nergens te bespeuren.

Het Nederlandse bureau UN Studio is wat dat betreft radicaler. Ze maken er geen geheim van dat hun ontwerp voor de Waalse Kreek een doorslagge is van hun Mercedes-Benz Museum in Stuttgart: dezelfde vloeiende witte lijnen, dezelfde 'transparantie' en 'toegankelijkheid', hetzelfde futuristische spektakel dat de dynamiek van de moderne tijd als een duurzame spaarlamp moet uitstralen. Niet het ontmoeten is hier het sleutelwoord, maar het flaneren; "het rondlopen in het

De bibliotheek van Toyo Ito is opgebouwd uit ronde cellen die in diameter verschillen en die telkens door gewelfbogen worden begrensd en ondersteund

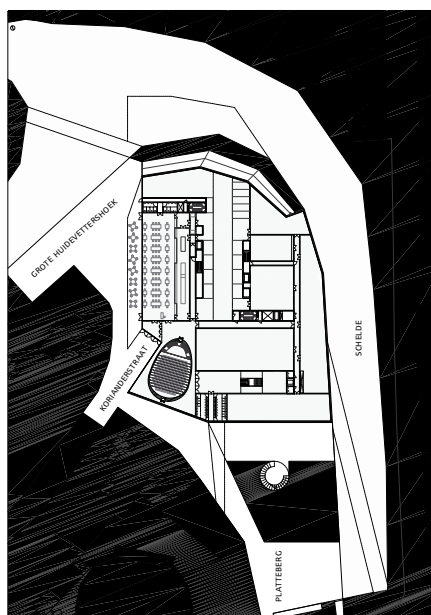

gebouw”, zo zegt Ben Van Berkel, “is de kern van de manier waarop deze bibliotheek een succes kan worden.” Net als het ontwerp van hun Deense collega’s, kan deze ontwerpaanpak een zekere leegte niet verbergen. “De huidige generatie kan zich veel makkelijker concentreren”, zegt Van Berkel, “zelfs in een luchthaven!” Het uitgestrekte en stralende landschap van golvende, lage boekenkasten in het interieur, toont ook hier de schizofrenie van de nieuwe bibliotheekvorm: er wordt aanwezigheid en succes verondersteld, maar de redenen daartoe zijn tot onzichtbare wolken verdamp.

Het ontwerp van RCR Architectes en Coussée & Goris houdt schijnbaar vast aan een bedachtzamer en humanistisch ideaal. Dit team durft wel visualisaties te maken en uitspraken te doen die met boeken en lezen te maken hebben. Het ontwerp is uitreure aangepast aan de stad en de site, door middel van een geknikt (“gekreukt”) grondplan, kleine pleintjes, groene interventies, verschillende niveaus en plateaus, bruggen en een horizontale organisatie. De architecten versterken onderhouden de meer provinciale kanten van Gent, en kiezen voor een vorm van stedelijkheid die bijna naar Léon Krier verwijst. Het gebouw zelf is een geblindeerde maar ondanks alles zeer aanwezige stapeling van houtkleurige vlakken, die ten opzichte van elkaar licht verschuiven als de katernen van een boek waarvan het bindgaren is losgeraakt. Het ontdubbelde hart van deze bibliotheek bestaat enerzijds uit een klassieke agora op de gelijkvloerse verdieping, en anderzijds uit een driedubbelhoge leeskamer, die afgeboord wordt met boeken of met zichten op de omgeving.

Het experimenteel en onaangepast karakter van het ontwerp van Toyo Ito kan in vergelijking daarmee niet groter zijn. Ito presenteert gelukkig geen remake van zijn ontwerp voor het Muziekforum (dat op een ongeïnspireerd en onbegrensd stuk kraakbeen leek), maar radicaliseert eerder zijn beroemde ontwerp voor de Mediatheek van Sendai, of (recenter) van de universiteitsbibliotheek in Tokyo. Zijn bibliotheek is opgebouwd uit ronde cellen die in diameter verschillen en die telkens door gewelbogen worden begrensd en ondersteund. Dat resulteert in architectuur die zowel qua grondplan als totaalbeeld, ofwel oosterse of Arabische connotaties met zich mee-

De bibliotheek van Stéphane Beel en Aires Mateus is een donker, introvert en massief blok: “een horizontale toren”

niveau 0

0 20 40 60 m

niveau 1

Het ontwerp van RCR Architectes en Coussée & Goris is 'aangepast aan de stad' en de site door middel van een geknikt grondplan, kleine pleintjes, groene interventies, verschillende niveaus en plateaus, bruggen en een horizontale organisatie

brengt, ofwel aan goedbedoeld 'seventies-structuralisme' doet denken à la Aldo van Eyck. Wie daar voorbij kijkt, ziet echter ook een neutrale, invulbare en veranderlijke gebouwstructuur, met open en hoge maar toch rustige ruimtes, die eigenlijk ook aan de negentiende-eeuwse Bibliothèque Nationale van Henri Labrouste in Parijs doen denken. Misschien is dit soort denken in groeiende en slinkende structuren eerder dan in gebouwen – Ito spreekt zelf van schuim – het gepaste antwoord op de existentiële crisis van het bibliotheekwezen. Het is in elk geval een ontwerp dat de omgeving rond de Krook – en het beeld van Gent in het algemeen – op een verrassende manier zou ondergraven, zonder dat er daarom sprake moet zijn van onberedeneerd spektakel.

Op dat vlak is het laatste ontwerp in de rij, van Stéphane Beel en Aires Mateus, verwant aan dat van Ito. Beide gebouwen worden gedragen door de overtuiging dat een stad wel wat kan verdragen, en dat duidelijke en bijna brutale gebouwen de stad levend en vitaal houden. "Het meest indrukwekkende gebouw in Gent is het Gravensteen", zegt Mateus daarover. Hun bibliotheek is inderdaad een donker, introvert en

massief blok – Beel spreekt net als over deSingel over "een horizontale toren". Die ernst en zwijgzaamheid zouden de waardigheid van het bibliotheekprogramma veel goed hebben gedaan, hoewel de volumetrie en de inplanting van het gebouw misschien niet geheel gedragen worden door de ironie en de virtuositeit van het beste werk van Beel.

Het ontwerp van RCR Architectes en Coussée & Goris lijkt op het eerste zicht weinig risico's met zich mee te brengen. Het is volwassen, het wordt begeleid door een licht conservatief discours, maar het blijft grotendeels onuitgesproken – zoals bijvoorbeeld over de 'impact' die het op de omgeving zal hebben, of over de vraag waar en op welke manier de boeken worden gestockeerd. Het mist op die manier de duidelijkheid en de helderheid van de ontwerpen van Beel en Ito, omdat het op verschillende vlakken in een aantal richtingen tegelijkertijd wijst. Gent wordt er niet door in een spannend avontuur gestort, en de bibliotheekarchitectuur kan niet anders dan een twijfelende pas op de plaats maken. "I just wasn't made for these times", zongen de Beach Boys.

Het gebouw zelf is een geblindeerde maar ondanks alles zeer aanwezige stapeling van houtkleurige vlakken, die ten opzichte van elkaar licht verschuiven als de katernen van een boek waarvan het bindgaren is losgeraakt.

[OVER HET WINNENDE PROJECT]

